

דבר הלכה בבית הכנסת אוהל נחמה

ותן טל ומטר

בתחילת השבוע התחלנו לשאול גשמים בברכת השנים. ההתחלה קבועה. תמיד בז' במרחשון.

רבים מעמנו החלו להתפלל בהיותם עדיין בגולה, ובודאי זכור להם שתחילת שאילת גשמים היא ב' 5 בדצמבר.

מה המקור להלכה זו?

הגמרא במסכת **תענית** כותבת (מסכת תענית דף י"ע"א),

משנה. בשלשה במרחשון שואלין את הגשמים. רבן גמליאל אומר: בשבעה בו,

חמשה עשר יום אחר החג, כדי שיגיע אחרון שבישראל לנהר פרת.

והגמרא מסבירה. [1] אמר רבי אלעזר: הלכה כרבן גמליאל. [2] תניא, חנניה אומר: ובגולה עד ששים בתקופה.

וכך נפסק גם **בשו"ע**, **אורח חיים** הלכות תפלה סימן קי"ז ס"א,

ברכת השנים, צריך לומר בה בימות הגשמים: ותן טל ומטר, ומתחילין לשאול מטר

בחוצה לארץ בתפלת ערבית של יום ס' אחר תקופת תשרי, ובארץ ישראל מתחילין

לשאול מליל ז' במרחשון.

מהי התקופה?

לפי הלוח השמשי יש ארבעה ימים מיוחדים בכל שנה.

ב' **21 לדצמבר**, היום הקצר ביותר בחצי הכדור הצפוני. תחילת החורף. בלשון חז"ל נקרא יום

זה **תקופת כסלו**.

ב' **21 למרץ** שוויון בין היום ללילה, תחילת האביב **תקופת ניסן**

ב' **21 ליולי**, היו הארוך ביותר בחצי הכדור הצפוני, תחילת הקיץ, **תקופת תמוז**.

ב' **21 לספטמבר** שוויון היום והלילה, תחילת הסתיו **תקופת תשרי**.

מכאן ששים יום אחרי תקופת תשרי הוא ב' 22 לנובמבר.

ועולות כאן שתי שאלות. אני רוצה ברשותכם להציג היום את השאלות. אודה ואתוודה, אין לי תשובות טובות עבור השאלות.

אני רוצה היום להציג את שתי השאלות בפניכם, בתקווה שעד לשבוע הבא תוכלו לסייע לי להציג תשובות מתקבלות.

1. מדוע נקבה הגמרא את המועד לבני בבל, בצורה ייחודית שלא מצינו כמוה בלוח ההלכה היהודי.

לפי מיטב ידיעתי, אין עוד תאריך הלכתי שאינו מבוסס על הלוח העברי שלנו, כולל התחלת שאלת גשמים דווקא בז' בחשון ולא למשל 14 יום לאחר התקופה, שחל תמיד באזור של ז' בחשון.

2. בשאלה השניה דנו כבר, אבל אין בית מדרש ללא חידוש. אם 60 יום לאחר התקופה זה ב 22 בנובמבר, מדוע מתחילים לשאול ב 5 לדצמבר.

התשובה ההיסטורית לשאלה השניה ברורה. וננסה להסביר אותה בדקות הבאות. לוח השנה השמשי המקורי הותקן על ידי יוליוס קיסר במאה האחרונה לפני הספירה. מטרת קביעת לוח שנה שמשי היא לקבוע לוח שבו בכל תאריך יהיה המצב היחסי שבין כדור הארץ לשמש זהה. למשל היום הקצר ביותר יחול תמיד ב 21 לדצמבר. או לדוגמא היום, ה 27 לאוקטובר, תמיד בירושלים תזרח השמש בשעה 5.51, ותשקע בשעה 16.55.

הלוח היוליאני שנקרא במקורות שלנו הלוח על פי האמורא שמואל, קבע שאורך השנה השמשית הוא 365.25 ימים. לכן מנו כל שנה 365 ימים ופעם בארבע שנים 366 ימים על ידי הוספת יום לחודש פברואר.

הבעיה היא שאורך השנה השמשית האמיתי קצר ב 12 דקות מ 365.25.

לכאורה זה הפרש זניח. אבל הבעיה היא שההפרש מצטבר. כל חמש שנים נוצר פער של שעה, וכל 125 שנה נוצר פער של יום שלם. המשמעות היא שאם בתקופת יוליוס קיסר היה היום הקצר ביותר ב 21 לדצמבר, בזמן חורבן הבית כבר חל היום הקצר ב 24 לדצמבר, וכשרבי יהודה הנשיא חתם את המשנה חל היום הקצר ביותר כבר ב 23 בדצמבר וכן הלאה. כך נמשכו הדברים עד לתקופת האפיפיור גרגוריוס ה 13, במאה ה 16 (1582). כאן כבר היה פיגור של 11 יום, והיום הקצר ביותר הוקדם ל 14 בדצמבר.

גרגוריוס עשה מה שכנראה רק אפיפיור יכול לעשות. הוא החליט לתקן את המעוות. ביום מסוים ב 4 לאוקטובר 1582, הלוח הוקפץ ב 11 ימים ונקבע כ 15 באוקטובר. גרגוריוס גם תקן את חישוב הלוח כך שמאז ועד היום הלוח מאוד מדויק, והזמנים היומיים חוזרים על עצמם בכל שנה.

ההנחיה לציבור הרחב היתה שכשעוברים מלוח ללוח, יש להוסיף לתאריך 11 יום. מאחר והזכרת הגשמים בלוח היוליאני היתה ב 22 לנובמבר, העתיקו חכמי ההלכה את המועד ללוח הגרגוריאני, ל 5 בדצמבר. (מאז גרגוריוס ההבדל בין הלוחות גדל בעוד יומיים). אבל ראו לאן הגענו. הלוח הגרגוריאני הוא הלוח היותר מדויק. 60 יום לאחר התקופה חלים האמת ביום ה 22 לנובמבר על פי הלוח הזה, ואלו חכמים קבעו להיצמד ללוח הישן, ולקבוע ההלכה, על פיה אנו מתחילים היום בחו"ל לשאול גשמים ביום 5 לדצמבר, שהם 74 ימים לאחר תקופה.

אם נשוב על שתי השאלות שהצגנו.

1. מדוע קבעו את תחילת השאלה בחו"ל על פי מועד התקופה ולא על פי מועד בלוח היהודי?

2. מדוע קבעו לשמר את הלוח היוליאני, כך שמתחילים לשאול גשמים בחו"ל ל 74 ימים לאחר התקופה במקום 60 ימים כפי שנאמר בגמרא.

כאמור, אשמח לקבל מכם תשובות כדי שנוכל להשלים השעור בע"ה בשבת הבאה.